

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نباشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

Literary-Cultural

afgazad@gmail.com

ادبی - فرهنگی

فرستنده: طاهر باختری

۳۰ جولای ۲۰۲۴

بزرگداشت حکیم عمر خیام

اسرار ازل را نه تو دانی و نه من وین حرف معما نه تو خوانی و نه من

هست از پس پرده گفت و گوی من و تو چون پرده برافتد نه تو مانی و نه من

ابوالفتح عمر ابن ابراهیم خیام، مشهور به حکیم عمر خیام نیشابوری، ریاضیدان، فیلسوف، ستاره‌شناس، شاعر و موسیقی‌دان مشهور ایران باستان است که در ۲۸ اردیبهشت‌تور - سال ۴۲۷ خورشیدی - قرن دوازدهم میلادی - در شهر نیشابور به دنیا آمد. از همین رو این روز، روز بزرگداشت خیام نیز نامگذاری شده است. خیام از اندیشمندان و شاعران بنام و پرآوازه ایران باستان است که در زمینه علم ریاضی و نجوم یکی از پیشگامان زمان، و در عرصه ادبیات شاعری توانمند و خالق معروفترین و پرنغزترین دوبیتی‌ها - رباعیات - می‌باشد.

درست است که شهرت خیام در ایران و جهان بیشتر به‌علت جذابیت رباعیات دلنشین او در قالب دوبیتی‌های کوتاه و در عین حال ساده و عمیقاً فلسفی او است، اما خود او آن را زیاد جدی نمی‌گرفت و نبوغ و استعداد بزرگ خود را صرف ریاضیات و ستاره‌شناسی می‌کرد. «کارل وایر اشتراس»، ریاضیدان بزرگ المانی می‌گوید: «ریاضیدانی که همچنین کمی شاعر نباشد، هیچ‌گاه ریاضیدان تمام‌عیار نخواهد بود.» خیام هر دو بود.

«گرچه خیام را در شرق و غرب با رباعی‌های حکمت‌آمیزش می‌شناسند، اما خیام در درجه اول دانشمند، حکیم و ریاضیدانی بزرگ بود. از این روی جورج سارتن در تخصیص هر نیم قرن به دانشمندی برجسته در تاریخ علم، نیمه دوم سده یازدهم میلادی را «عصر خیام» می‌نامد و یونسکو او را «بزرگترین ریاضیدان دوره میانه» می‌خواند. در میان شاعران فارسی‌زبان کسی چون خیام دارای شهرت جهانی نیست و بی‌گمان این اشتهار مرهون ترجمه منظوم و

هنرمندانه ادوارد فیتز جرالده شاعر انگلیس از رباعیات اوست که در سال ۱۸۵۹ به چاپ رسید. بنا به پژوهش امبروز پاتر تا سال ۱۹۲۹ چهارصد و ده چاپ از رباعیات خیام به انگلیسی و حدود هفتصد کتاب، مقاله، تصنیفات موسیقی و تئاتر مربوط به آن پدید آمده بود.»

— دکتر فهیمه مخیر دزفولی

«خیام به خاطر دستاوردهای شگفت انگیزش دارای جایگاهی بلند در جهان ریاضیات می باشد. او نخستین ریاضیدانی است که روشی ساده برای یافتن ضرایب دو جمله ای ها ارائه کرده است. این روش بعدها توسط ریاضیدانان اروپایی از جمله «پاسکال» فیلسوف و ریاضیدان فرانسوی کشف شده و اینک به «مثلث پاسکال» مشهور است. خیام برای اولین بار معادلات درجه سوم را دسته بندی نموده و راه حل آن ها را از طریق مقاطع مخروطی ارائه کرده است. روش او تلفیقی تحسین برانگیز از جبر و هندسه می باشد.»

— پرفسور ناصر کنعانی

«از آثار معروف فارسی منسوب به عمر خیام، رساله نوروز نامه است که با نثری ساده و شیوا، پیدائی نوروز و آداب برگزاری آن را در دربار ساسانیان بازگو نموده است. او در این رساله با شیفتگی تمام درباره آئین جهانگردی شاهنشاهان کهن ایرانی و پیشه ها و دانش هائی که مورد توجه آنان بوده سخن رانده و تنی چند از شاهان داستانی و تاریخی ایران را شناسانده است.»

— بخش فرهنگ و هنر بیتوته

خیام در ۱۲ آذر-قوس- ۵۱۰ خورشیدی در سن ۸۳ سالگی در نیشابور درگذشت و او را در همان شهر به خاک سپردند. آرامگاه خیام در نیشابور یکی از زیباترین بناهای ایران شناخته می شود که توسط پدر معماری مدرن ایران، هوشنگ سیحون، معمار، طراح، نقاش و تندیس ساز معروف ایرانی ساخته شده است. هوشنگ سیحون رئیس دانشکده هنرهای زیبای دانشگاه تهران بود و علاوه بر آرامگاه خیام، طراح بنای یادبود بوعلی سینا، نادرشاه افشار، فردوسی، کلنل محمدتقی خان پسیان، کمال الملک و دهها مقبره و آرامگاه دیگر، و طراح بنای «موزه توس» نیز بوده است. اجزاء مثلثی شکل اطراف مقبره خیام شکل خیمه را تداعی می کند که اشاره به نام خیام دارد. خود سیحون می گوید: «شنیده بودم که خیام گفته بود گور من در موضعی باشد که هر بهاری شمال بر من گل افشانی کند. بنابراین بنای یادبود باید طوری ساخته می شد که باز باشد و این خواسته خیام انجام شود.»

مردم ایران و بقیه حوزه فرهنگی زبان فارسی دری، در زادروز این ریاضیدان بزرگ، شاعر نامدار، و حکیم فرزانه، یادش را گرامی می دارند. او بحق یکی از بزرگترین نوابع کشورمان ایران باستان است.